

- Україні”, 8 жовт. 2008 р. : [зб. матеріалів]. – Чернігів : Чернігів. держ. ін-т права, соціальних технологій та праці, 2008. – Вип. 3. – С. 4-20.
2. Жгунова, А.В. Сроки в советском гражданском праве : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / А.В. Жгунова. – Свердловск, 1971. – С. 6.
  3. Советское гражданское право. – Л., 1971. – Т. 1. – С. 208.
  4. Жигалкин, П.И. Правовое регулирование сроков в трудовых отношениях : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / П.И. Жигалкин. – Х., 1974. – С. 6.
  5. Кейна, К.В. Правовое регулирование сроков заключения, действия и расторжения трудового договора : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / К.В. Кейна. – Л., 1978. – С. 8.
  6. Луць, В.В. Строки в цивільних правовідносинах : конспект лекцій із спецкурсу / В.В. Луць. – Л. : Вид-во Львів. держ. ун-ту, 1992. – С. 21.
  7. Шиловост, О. Сроки в Гражданском кодексе Российской Федерации / О. Шиловост // Российская юстиция. – 1995. – № 11. – С. 14.
  8. Вишневецька, С.В. Строки в трудовому праві / С.В. Вишневецька. – Чернівці : Рута, 1996. – С. 27.
  9. Комков, С.А. Сроки в трудовом праве Российской Федерации : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / С.А. Комков. – Томск, 2004. – 28 с. – Режим доступа: <http://dissert.law.edu.ru/dissert.asp?dissertID=1196761>
  10. Современное трудовое право / под ред. В.М. Лебедева. – М. : Статут, 2007. – С. 257.
  11. Вишневецька, С.В. Строки у трудовому праві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / С.В. Вишневецька. – К. : Київ. ун-т ім. Т. Шевченка, 1996. – С. 11; Скобелкин, В.Н. Трудовое процедурно-процесуальное право / В.Н. Скобелкин, С.В. Передерин, С.Ю. Чуча, Н.Н. Семенюта. – Воронеж, 2002. – С. 127.
  12. Жигалкин, П.И. Вказ. твір. – С. 6.
  13. Мордачев, В.Д. Сроки в советском трудовом праве : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / В.Д. Мордачев. – Свердловск, 1972. – С. 8; Долова, А.З. Сроки в договорах трудового права России и защите трудовых прав : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / А.З. Долова. – М., 1998. – С. 4.
  14. Красавчиков, О.А. Юридические факты в советском гражданском праве / О.А. Красавчиков. – М. : Юрид. лит., 1958. – С. 168.
  15. Грибанов, В.П. Сроки в гражданском праве / В.П. Грибанов. – М. : Знание, 1967. – С. 9-10.
  16. Цивільне право України: Академічний курс : підручник : у 2 т. – 2-е вид. – К. : Видавничий Дім “Ін Юре”, 2006. – Т. 1. Загальна частина. – С. 381.
  17. Современное трудовое право. – С. 255.
  18. Луць, В.В. Сроки в гражданских правоотношениях / В.В. Луць // Правоведение. – 1989. – № 1. – С. 39.
  19. Комков, С.О. Вказ. твір. – С. 11.
  20. Люминарская, С.В. Сроки в праве социального обеспечения России : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / С.В. Люминарская. – Ижевск, 2007. – Режим доступа: <http://www.usla.ru/structure/dissovet/Luminarskay-aeref.pdf>
  21. Ярошенко, І. Законодавство України про соціальний захист / І. Ярошенко // Юрид. Україна. – 2008. – № 9. – С. 67.

УДК 349.3:364.044.26-056.26

*В.Ф. Пузирний*

## СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ІНВАЛІДІВ ТА ЇЇ ЕЛЕМЕНТИ

Соціальний захист інвалідів визначають як систему гарантованих державою економічних, соціальних та правових заходів, що забезпечують інвалідам умови для подолання обмежень життєдіяльності й спрямовані на створення їм рівних з іншими громадянами можливостей участі в житті суспільства.

У системі соціального захисту інвалідів необхідно виділити компоненти, що мають соціально-забезпечувальну і превентивну спрямованість.

Це можна зробити, структурувавши систему соціального захисту інвалідів. Теорія систем на сьогодні має велику популярність. Існує думка, що можна говорити вже про системний стиль мислення [1, с. 39] нашого часу. Причини такої популярності системного підходу багатозначні; але найбільше значення він має як метод наукового пізнання, причому характеризує його “як посередника між діалектичним матеріалізмом і іншими спеціальними методами” [2, с. 18] або як “поєднання філософської науки та галузей спеціальних знань” [3, с. 18], абсолютна більшість вчених акцентує увагу на його універсальності та загальнонауковості. Існує багато визначень понять “система”, але, як правило, вони характеризують цю категорію як “обмеження різноманіття діючих елементів” [1, с. 43].

При вивченні будь-якої системи необхідно вирішити питання про системоутворюючий фактор. Для соціальних систем в цій якості виступає мета [3, с. 17]. Уявляється, що система соціального захисту інвалідів містить у собі два елементи: комплекс заходів із забезпечення життєдіяльності та комплекс реабілітаційних заходів.

Реабілітація інвалідів становить собою систему медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму, усунення обмежень їх життєдіяльності для досягнення і підтримання соціальної і матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство.

Цілями реабілітації є: поновлення соціального статусу інваліда, досягнення їх матеріальної незалежності та їх соціальна адаптація. Іншими словами – недопущення ізоляції людини, відторгнення її від суспільства, розірвання внаслідок інвалідності її звичного оточення.

Визначення поняття “забезпечення життєдіяльності” в даний момент немає в нормативних актах. Однак під терміном “забезпечення” розуміють надання достатніх матеріальних засобів до життя [4, с. 342]. Проте в Законі України “Про реабілітацію інвалідів в Україні” [5] обмеження життєдіяльності визначається як повна або часткова втрата особою внаслідок захворювання, травми або вроджених вад здатності або можливості самообслуговування, самостійного пересування, спілкування, орієнтації, контролювання своєї поведінки. Даний Закон також містить визначення життєдіяльності як повсякденної діяльності, здатності організму особи здійснювати діяльність у спосіб і в межах, звичайних для людини.

Отже, головна відмінність між цілями забезпечення життєдіяльності й реабілітації полягає в тому, що за допомогою першого належить надати людині можливості гідного існування, а за допомогою другого – створити умови для розвитку й удосконалення своїх здібностей для повноцінного, незважаючи на інвалідність, життя в суспільстві. Реабілітація інвалідів та забезпечення їх життєдіяльності є складними елементами системи.

Більша частина заходів, що складають систему соціального захисту інвалідів, завжди включалась і в систему заходів соціального забезпечення даної категорії громадян. Абсолютно новим елементом тут виступає соціальна реабілітація, що складається з двох компонентів: формування доступного середовища життєдіяльності та соціально-побутова адаптація. Не виключено, що в системі реабілітації інвалідів саме цьому елементу належить ключове значення, бо соціальна адаптація інваліда неможлива без вжиття заходів професійної і медичної реабілітації, а професійна реалізація в переважній більшості випадків немислима без створення доступного середовища життєдіяльності. Поява соціальної реабілітації обумовлена змінами в державній політиці.

Розрізнені раніш заходи професійної та медичної реабілітації акумулювались в один блок, що має превентивний характер.

Слід звернути увагу, що і соціальному забезпеченню незмінно приписували соціально-реабілітаційну функцію, “пов’язану із задоволенням специфічних потреб осіб похилого віку і непрацездатних громадян, що виражається у створенні умов, які сприяють реалізації цієї категорії осіб права на працю, збереженню їх соціального статусу” [6, с. 75]. Погодившись з тим, що соціальному забезпеченню була притаманна реабілітаційна функція, констатуємо, що вона не реалізувалась і позитивних підсумків досягнуто не було.

Думається, що система соціального захисту інвалідів, будучи відносно новим і не зовсім стабільним утворенням, буде ще змінюватись, оскільки “система вважається виниклою тоді, коли між елементарними носіями нової форми руху створюється взаємозв’язок. Однак спочатку зв’язок між елементами нової системи носить нестійкий характер, тобто нова система знаходиться десь на краю переходу із можливостей у реальність. Інакше кажучи, нова якість вже існує, але її існування ще не визначене, розпливчато і в цьому розумінні тільки можливе. Воно повинно ще затвердитись, повністю виявитись, набути стійкості, тобто нова система, виникнувши, ще повинна стати” [1, с. 178].

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок про те, що поки що система забезпечення життєдіяльності є не просто домінуючим, але і першочерговим елементом соціального захисту інвалідів, без належної реалізації заходів якої говорити про можливість продуктивного здійснення реабілітації, видимо, сенсу немає. Однак визначити, який із елементів є найбільш важливим, найпевніше не можна, бо їх значення має рівну цінність.

### Література

1. Аверьянов, А.Н. Системное познание мира / А.Н. Аверьянов. – М. : Профиздат, 1985. – 214 с.
2. Герлох, А. О методах познания права / А. Герлох // Правоведение. – 1983. – № 1. – С. 17-18.
3. Протасов, В.Н. Правоотношение как система / В.Н. Протасов. – М. : Юрид. лит., 1991. – 384 с.
4. Ожегов, С.И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов ; под ред. Н.Ю. Шведовой. – 20-е изд. – М. : Рус. яз., 1988. – 750 с.
5. Про реабілітацію інвалідів в Україні : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 2-3. – Ст. 36.
6. Иванова, Р.И. Предмет и метод советского права социального обеспечения / Р.И. Иванова, В.А. Тарасова. – М. : Юрид. лит., 1983. – 186 с.